

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Н.П. РЕЗНІК,
к.е.н., доцент, докторант, Науково-дослідний економічний інститут

Методика економічної оцінки інвестиційної привабливості агропромислового комплексу

У статті систематизовано чинники, що обумовлюють інвестиційну привабливість АПК. Визначено пріоритетні завдання щодо підвищення інвестиційної привабливості АПК України. Висвітлено основні положення методики бальної оцінки інвестиційної привабливості АПК, на основі запропонованої методики розраховано рейтинг інвестиційної привабливості АПК.

В статье систематизированы факторы, обуславливающие инвестиционную привлекательность АПК. Определены приоритетные задачи относительно повышения инвестиционной привлекательности АПК Украины. Отражены основные положения методики балльной оценки инвестиционной привлекательности АПК, на основе предложенной методики рассчитан рейтинг инвестиционной привлекательности АПК.

Some methodological features and bases both of understanding and formation of investments attractiveness of agricultural enterprises in agrarian sector of Ukrainian economy as well as some factors of its are presented in this article. Investment attractiveness of the agrarian and industrial complex in Ukraine is viewed in the article. The ratings of investment attractiveness are analyzed. A number of factors, which have the negative influence on the attractiveness of the national agrarian and industrial complex, are determined.

Постановка проблеми. Рівень розвитку інвестиційної привабливості є одним із найважливіших показників загальноекономічної ситуації і перспектив розвитку галузі. Зростан-

ня інвестицій є одним з основних чинників, що сприяє підйому агропромислового виробництва, вирішенню проблем оновлення технічної і технологічної бази, зношеності основних фондів в АПК, забезпечення стійкого розвитку галузі. АПК України є привабливим для інвесторів з погляду зручного географічного положення, існування бізнес-інфраструктури, наявності вільних виробничих площ і земельних ділянок, оснащених інженерними і транспортними комунікаціями [3].

У період обмеженості інвестиційних ресурсів інвестиційна привабливість є базовим критерієм, на основі якого формуються інвестиційна стратегія з боку інвестора та інвестиційна політика держави. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання визначення рейтингу інвестиційної привабливості АПК.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Аналіз профільної літератури виявив підвищену цікавість до проблем інвестиційної привабливості АПК, але переважно з точки зору фінансового стану, вартості підприємства АПК та визначення інтегральних показників оцінки інвестиційної привабливості, агрегованих на основі більшості показників діяльності підприємств АПК.

Концептуальні і методичні питання інвестиційної привабливості (що характеризується системою інвестиційних потенціалів і ризиків), інвестиційного процесу і механізму вкладені у роботах І. Бланка, В. Бочарова, А. Колосова, М. Чумаченка, М. Найденової, Л. Григор'євої, В. Артеменко, А. Готи, І. Крейдич, В. Михайлова, О. Крехівського, І. Лукінова,

Б. Губського, М. Крейніної, О. Мачульської, Г. Марченко, А. Фолом'єва, В. Рєвазова та ряду інших.

Разом із тим недостатня вивченість проблеми інвестиційної привабливості, активності та ефективності на галузевому рівні обумовлює актуальність і необхідність додаткових досліджень.

Метою статті є систематизація чинників, що обумовлюють інвестиційну привабливість АПК, визначення пріоритетних завдань щодо підвищення інвестиційної привабливості АПК України, викладення основних положень методики бальної оцінки інвестиційної привабливості АПК, на основі запропонованої методики розрахувати рейтинг інвестиційної привабливості АПК.

Методика здійсненого дослідження ґрунтується на застосуванні монографічного методу, за допомогою якого проаналізовано підходи до розуміння сутності інвестиційної привабливості АПК та чинників, що формують її рівень. Метод індукції та дедукції, а також метод синтезу й аналізу, дали змогу узагальнити одержані результати.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж планувати систему заходів щодо підвищення інвестиційної привабливості АПК, необхідно проаналізувати діяльність об'єкта вкладень, всі існуючі методики оцінки інвестиційної привабливості.

Існує ряд серйозних перешкод для підвищення рейтингу України, а саме:

- 1) диверсифікація економіки вкрай низка, доходи до державного бюджету надходять в основному із енергетичного і сировинного секторів, вони ж відповідають за зростання ВВП;
- 2) існує часовий лаг між ухваленням законів і здійсненням структурної, правової та адміністративної реформ;
- 3) природні монополії не виводять підприємства на рівень самоокуповування, і таким чином відбувається субсидування української економіки за рахунок коштів платників податків.

Суттєвого значення набуває індекс сприйняття корупції (ІСК), що розраховується неурядовою міжнародною організацією Transparency International, заснованою в 1993 році в Німеччині, що має відділення у 87 країнах світу. ІСК публікується щорічно з 1997 року і є індексом індексів, визначеним за оцінками незалежних дослідницьких центрів та інститутів (по 102 країнах світу). Правилами передбачається, що його розрахунок повинен базуватися на результатах не менше трьох незалежних досліджень (експертних опитувань). За відсутності таких результатів країна не включається у поточному році у перелік індексованих країн [5].

Зміни в ІСК по роках володіють певною інерційністю. Тому показники ІСК, що свідчать про те, що експертами відмічено зменшення рівня корупції, не призводять до негайного зростання інвестиційної активності у країні, і навпаки. В Україні показник ІСК починаючи з 1998 року має стійку тенденцію зростання.

На нашу думку, головна мета інвестиційної політики України повинна полягати у формуванні механізму розподілу інвестиційних ресурсів для забезпечення збалансованого і гармонійного розвитку всіх галузей АПК. Досвід країн із розвинутою

ринковою економікою показує, що ефективність залучення інвестицій у сільськогосподарське виробництво забезпечується при комплексному вирішенні всіх проблем, що негативно впливають на інвестиційну привабливість.

Слід назвати пріоритетні завдання щодо підвищення інвестиційної привабливості АПК України:

- підвищення технічного і технологічного рівня в АПК;
- динамічний соціальний розвиток села на основі сприяння розвитку зайнятості і зростанню доходів сільського населення;
- оптимізація бюджетних інвестицій в АПК, реалізація комплексу заходів з фінансового оздоровлення сільськогосподарських організацій;
- вдосконалення законодавчо-нормативної бази, сприяючої розвитку інвестиційної діяльності;
- формування інформаційного банку даних про інвестиційні можливості галузей АПК;
- створення прозорої системи управління інвестиційним процесом.

На нинішньому етапі для підвищення інвестиційної привабливості АПК вкрай важливим є вдосконалення матеріально-технічного стану АПК. Для підвищення ефективності виробництва, збільшення обсягів випуску конкурентоспроможної продукції необхідне оновлення складу виробничих засобів. Сучасний стан сільськогосподарського і тракторного машинобудування не дозволяє підтримувати ресурси села на необхідному рівні.

Привабливість АПК необхідно підвищувати шляхом відновлення інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств за рахунок підвищення ролі власних джерел – амортизації і прибутку. Для цього необхідно усунути диспаритет цін на продукцію сільського господарства, зменшити податковий тиск, реструктурувати борги, включаючи їх списання і пролонгацію.

Інвестиційна діяльність значною мірою залежить від повноти і ступеня досконалості нормативно-законодавчої бази. Одним з ключових напрямів підтримки інвестиційної діяльності є заходи, що проводяться згідно Програм економічного і соціального розвитку АПК на 2005–2015 роки. Відповідно до цих програм реалізуються більше 100 інвестиційних. Наявність великої кількості програм є недоліком інвестиційної політики, оскільки фінансування більшості з них неможливим через обмеженість бюджетних ресурсів. Для вирішення даної проблеми необхідно законодавчо затвердити і збудувати чітку систему цільових програм, а також визначити черговість їх фінансування і мінімальний обсяг бюджетних коштів на їх фінансування.

Одним із найбільш ефективних способів залучення іноземних інвесторів є надання гарантій від політичних і комерційних ризиків, захист яких повинен бути закріплений законодавчо.

З метою залучення інвестицій в АПК необхідно розвивати інформаційне бізнес середовище. Інформація в інвестиційній діяльності має велике значення, як для вітчизняних, так і

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

для іноземних інвесторів. Необхідно інформувати потенційних інвесторів про існуючі інвестиційні можливості, економічні та нормативні умови інвестиційної діяльності, про інвестиційні проекти і пропозиції, а також формувати інвестиційний попит і розкривати ємність економіки.

Для розвитку інформаційного середовища необхідно надавати інформацію про АПК країни в цілому у ЗМІ і в глобальній мережі Інтернет, брати участь в інвестиційних семінарах, тематичних конференціях, форумах, проводити виставки-ярмарки інвестицій із залученням українських і зарубіжних підприємців, фінансових і банківських структур, здійснювати PR-кампанії для інформаційного забезпечення іноземних інвесторів, надавати інформацію про пропозиції по інвестиційних проектах.

З метою створення доступного інформаційного бізнес середовища нами розроблений інвестиційний паспорт АПК України, що включає такі підрозділи:

- економічний розвиток України;
- конкурентні переваги країни;
- стан регіональної економіки;
- інвестиційна привабливість АПК України;
- інвестиційний потенціал;
- інвестиційна активність країни;
- інвестиційні ризики;
- умови інвестиційної діяльності;
- інвестиційні проекти АПК України [7].

Для оцінки інвестиційної привабливості АПК нами також розроблена методика бальної оцінки інвестиційної привабливості. Методика заснована на застосуванні бального підходу [8]. При цьому дані методики можна розглядати як два етапи оцінки інвестиційної привабливості АПК України.

1-й етап – аналіз чинників, що впливають на інвестиційну привабливість АПК, формування показників інвестиційної привабливості і розрахунок питомого чинника кожного показника.

2-й етап – рейтингова оцінка АПК.

Викладемо основні положення методики бальної оцінки інвестиційної привабливості.

Рейтинг АПК визначається за 14 позиціями. Кожна позиція є чинником (показником), що впливає на рівень інвестиційної привабливості. Кожен показник оцінюється за бально-відсотковою шкалою групою експертів.

Говорячи про інвестиційну привабливість можна виділити величезну кількість чинників, що її визначають. При розробці даної методики перед нами стояло завдання виділити найбільш значущі показники інвестиційної привабливості агропромислового комплексу. Таким чином, на першому етапі нами було запропоновано 14 чинників, які, на нашу думку, мають важливе значення для розвитку інвестиційної привабливості АПК.

Ступінь сільськогосподарської освоєності території; забезпеченість водними ресурсами. Розвиток економіки і АПК зокрема значною мірою, на нашу думку, пов'язаний із природно-кліматичними чинниками.

Показники темпу зростання обсягів виробництва продукції АПК і темпу зростання обсягів валової продукції АПК, а також частка виручки від реалізації продукції АПК у загальному обсязі виручки від всіх видів економічної діяльності відносяться до економічних чинників і визначають виробничий потенціал країни, що дозволяє моделювати ситуацію і планувати передбачувану прибутковість інвестицій із урахуванням інших чинників.

Обсяг залучених інвестицій в основний капітал АПК і обсяг іноземних інвестицій в основний капітал АПК – прямі показники, що характеризують інвестиційну привабливість АПК України.

Рівень зареєстрованого безробіття у країні, рівень середньомісячних доходів населення, рівень середньомісячної заробітної плати працівників АПК, чисельність працівників зайнятих на підприємствах АПК відносяться до соціальних чинників і мають особливе значення при оцінці інвестиційної привабливості, оскільки галузі економіки із розвинутою соціальною сферою найпривабливіші для інвесторів.

Стан доріг; рівень розвитку соціальної та інженерної інфраструктур на селі є позитивними моментами для залучення інвесторів. Відсутність інфраструктурної забезпеченості може стати серйозною перешкодою для залучення інвестицій і розвитку інвестиційної привабливості.

Говорячи про підвищення інвестиційної привабливості, не можна обійти стороною організаційний чинник, який характеризується рівнем політичної активності у країні.

Результативність інвестицій багато в чому обумовлена правовою захищеністю інвестора і надійністю законодавчо-правового механізму. Даний висновок дає підстави для розгляду таких показників, як податкова система пільг для інвесторів, рівень розвитку інвестиційної законодавчої бази, а також рівень злочинності у країні.

Далі нами були розраховані частки кожного показника. Кожен врахований показник оцінювався експертами у балах від 0 до 10. 0 балів означав низький ступінь важливості чинника, 10 балів – вкрай важливий показник. Частка кожного показника визначалася у три етапи. Спочатку підсумувалися всі бали за даним видом показника. Потім визначалося процентне відношення оцінки експертів до максимального бального значення кожного чинника рівного 250. На завершення, розраховувалася частка даного чинника у відсотках від максимально можливого значення. Максимальна частка може дорівнювати 10. Рейтинг визначався по запропонованих нами наступних 14 позиціях (див. табл.).

Другий етап представляє методику визначення інвестиційної привабливості АПК України. З цією метою експертами були оцінені показники інвестиційної привабливості АПК України за 2009 рік, представлені у вигляді анкети. Кожен показник оцінювався експертами за бальною шкалою і мав 5 варіантів відповіді від 0 до 4. 0 балів означав низький рівень показника, 4 бали – високий рівень показника. Середній бал експертних оцінок за кожним показником множився

Частка чинників інвестиційної привабливості АПК за методикою бальної оцінки

Чинник	Частка чинника, %
Ступінь сільськогосподарської освоєності; забезпеченість регіону водними ресурсами	8
Темпи зростання обсягів виробництва продукції АПК	9
Частка виручки від реалізації продукції АПК в загальному обсязі виручки від всіх видів економічної діяльності	7
Обсяг інвестицій, що надійшли, в основний капітал АПК	9
Обсяг іноземних інвестицій в основний капітал АПК	6
Рівень зареєстрованого безробіття в країні	5
Рівень злочинності в країні	3
Рівень середньомісячних грошових доходів населення	8
Рівень середньомісячної заробітної плати працівників підприємств АПК	9
Чисельність працівників зайнятих в АПК	8
Стан доріг; рівень розвитку соціальної і інженерної інфраструктур у сільській місцевості	8
Рівень політичної активності в країні	5
Податкова система пільг для інвесторів	8
Рівень розвитку інвестиційної законодавчої бази	7

* Розроблено на основі особистих досліджень.

на відсоток частки кожного показника, потім виводився підсумковий рейтинг інвестиційної привабливості АПК шляхом ділення суми всіх показників на кількість експертів.

Максимальний рейтинг інвестиційної привабливості згідно даній методиці розраховується за формулою:

$$R_{max} = \frac{4x_1 + 4x_2 + \dots + 4x_{14}}{n},$$

де R_{max} – максимальний рейтинг інвестиційної привабливості;

x_1, x_2, \dots, x_{14} – частка кожного чинника інвестиційної привабливості;

n – кількість експертів.

Рейтинг інвестиційної привабливості АПК регіону розраховується за формулою

$$R_{регіону} = \frac{(\sum \Pi_1 \cdot x_1) + (\sum \Pi_2 \cdot x_2) + \dots + (\sum \Pi_{14} \cdot x_{14})}{n},$$

де $R_{регіону}$ – рейтинг інвестиційної привабливості АПК регіону;

$\sum \Pi_1, \sum \Pi_2, \dots, \sum \Pi_{14}$ – середній бал експертних оцінок за кожним показником;

x_1, x_2, \dots, x_{14} – частка кожного чинника інвестиційної привабливості;

n – кількість експертів.

Максимальний рейтинг інвестиційної привабливості розрахований нами згідно даній методиці може дорівнювати 16, що говорить про те, що галузь інвестиційного приваблива, стійка і стабільна.

Нами було опитано 25 експертів, з яких сім є докторами економічних наук, 10 – кандидатами економічних наук, вісім – кандидатів сільськогосподарських наук. Дані експертів щодо оцінки показників інвестиційної привабливості АПК України нами були досліджені у послідовних наукових роботах.

Висновки

Отже, методика економічної оцінки аналізу інвестиційної привабливості АПК потребує внесення коректив та нових під-

ходів. Зі зміною економічних умов на ринку змінюється трактування та застосування різних показників, тому виникає необхідність у більш конкретному трактуванні та методиці визначенні показників аналізу та чинників впливу на них.

Специфіка АПК обумовлює індивідуальний підхід до аналізу кожної позиції яка є чинником (показником), що впливає на рівень інвестиційної привабливості АПК. А тому нами було розроблено методику за якою було визначено рейтинг інвестиційної привабливості АПК України, який склав 7, що свідчить про відносно низький рівень інвестиційної привабливості.

Отримані результати аналізу інвестиційної привабливості можуть бути використані потенційними інвесторами як додаткове джерело інформації при здійсненні вибору об'єкта інвестування.

Література

1. Инвестиционная привлекательность АПК и мировой финансовый кризис / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.apk-inform.com>
2. Гуткевич С.А. Инвестиционная привлекательность аграрного сектора экономики: Моногр. / [С.А. Гуткевич]. – К.: Изд-во Європ. ун-та, 2003. – 252 с.
3. Лайко Г.П. Формування інвестиційної привабливості підприємств АПК / [Г.П. Лайко]. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2005. – 202 с.
4. Стан інвестування АПК за період січень–червень 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.kiev.ua> – офіційна сторінка Минагрополітики.
5. Марков С.М. Разработка стратегии повышения инвестиционной привлекательности регионального промышленного комплекса: учеб. пособ. / [С.М. Марков] – М.: КОЛОС, 2003. – 238 с.
6. Уровень коррупции в Украине и России находится на уровне африканских стран / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ubr.ua/finances/banking-sector/roven-korruptcii-v-kraїne-i-ossii-nahoditsia-na-urovne-afrikanskih-stran-29276>
7. Наролина Ю.В. Инвестиционный паспорт / [Ю.В. Наролина]. – Воронеж: ГНУ НИИЭОАПК ЦЧР РФ, 2007. – 23 с.

8. Резнік Н.П. Рейтингова оцінка інвестиційної привабливості агропромислового регіону / Економіка України: глобальні виклики і національні перспективи. Колективна монографія. / [Від. ред. В.Ф. Беседін, А.С. Музиченко] – К.: НДЕІ, 2009. – С. 293–296.

9. Беседина В.Н., Медведкова, О.О. Некоторые методологические подходы к оценке инвестиционной привлекательности регионального АПК / [В.Н. Беседина, О.О. Медведкова] // Вестник Российского государственного торгово-экономического университета (РГТЭУ), 2007. – С. 24–33.

В.А. БІЛОШАПКА,
д.е.н., професор, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана,
Ю.Є. КУЛИК,
асистент кафедри, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

Компетенції охоплення у створенні культури результативності

У статті показано, що в сучасних економічних умовах як українським, так і міжнародним компаніям для подолання наслідків кризи слід здійснювати перехід від ручного управління бізнесом до формування культури результативності. Проаналізовано та описано компетенції охоплення, котрі необхідні керівникам для успішної трансформації своїх компаній.

В статье показано, что в современных условиях как украинским, так и международным компаниям для преодоления последствий экономического кризиса следует осуществлять переход от ручного управления бизнесом к формированию культуры результативности. Проанализированы и описаны компетенции охвата, необходимые руководителям для успешной трансформации своих компаний.

The article shows that both Ukrainian and international companies with the aim to overcome the consequences of economic crisis should make the transition from hands-on management to the performance culture. The coverage competences which are necessary for managers for successful transformation of their companies are analyzed and described.

Постановка проблеми. В умовах кризи світової економіки виникають нові виклики, на які необхідно адекватно і швидко реагувати як українським, так і міжнародним компаніям. Відповідно корпоративна культура як один із найважливіших інструментів у практиці сучасного менеджменту має допомагати вирішувати нові організаційні завдання.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідження Г. Хофстеда [6], К. Камерона, Р. Куїнна [3], Е. Шейну [9], Д. Денісона [4], Є. Бурака [2], Дж. Коттера і Дж. Хаскетта [7] та інших дослідників показують роль корпоративної культури в управлінні бізнесом. Компанії з адаптивною культурою, яка ув'язується з їх бізнес-цілями і, найголовніше, підтримує їх досягнення, в абсолютній більшості випадків перевершують своїх конкурентів. Деякі дослідження показують різницю у 200% і більше. Для досягнення подібних результатів мене-

джери мають зрозуміти, як насправді йдуть справи з корпоративною культурою і сформуванню план дій, що перетворює її на ключовий фактор і каталізатор зростання міжнародної конкурентоспроможності своїх компаній.

Метою даної статті є огляд типів корпоративної культури, ілюстрація необхідності відмови від ієрархічної домінантності, що матеріалізується на практиці в режимі ручного управління бізнесом, а також аналіз ролі компетенцій охоплення у створенні в компанії культури, що орієнтована на результативність.

Виклад основного матеріалу. Корпоративна культура, на думку Г. Хофстеда, – це колективне програмування розуму, яке відрізняє членів однієї організації від іншої [6]. К. Камерон та Р. Куїнн визначили корпоративну культуру як систему очевидних і неочевидних переконань, цінностей і норм, що поділяються ключовими співробітниками організації, яка направляє організаційну поведінку і з плином часу передається новим членам організації [3]. По Е. Шейну, корпоративна культура – це шаблон загальних основних припущень і цінностей, що сформувались в організації внаслідок рішення проблем із зовнішньої адаптації та внутрішньої інтеграції. Вони працювали досить добре, щоб вважатися дієвими і, отже, будуть вивчатися новими членами організації, як правильно сприймати, мислити, відчувати, поводити себе і очікувати, що інші члени будуть поводити себе в організації аналогічно [9].

На наш погляд, слід погодитися з тим, що корпоративна культура визначається як сукупність неформальних процедур, що превалюють в організації, або як домінуюча філософія щодо того, що найкращим чином дозволить досягти організаційних цілей.

Класична класифікація корпоративних культур була запропонована К. Камероном і Р. Куїном [3]. Ними були виділені чотири типи культур: кланова, ієрархічна, ринкова та адхократична (див. рис.).

Даний підхід до класифікації типів культур побудований навколо двох систем координат або вимірів. Перший – це шкала управлінських пріоритетів від концентрації на вну-